

Schrijven met stijl (2)

4.

Raymond Queneau (1903-1976) is een Franse schrijver die in 1947 een boek schreef dat precies hierover ging. Hij noemde het 'Exercices de style'. Dat betekent: Stijloefeningen.

Hij heeft een heel klein verhaaltje bedacht: hoe hij (de schrijver) iemand ontmoet in de tram. Hoe die andere man eruitziet. Wat hij zegt tegen iemand die tegen hem opbotst en hoe hij gaat zitten. Later op die dag komt de schrijver hem opieuw tegen. Een vriend zegt op dat moment iets tegen die man.

Dat is het hele verhaaltje. Een verhaaltje van niks, toch? Maar wel heel geschikt om op verschillende manieren te vertellen, natuurlijk. En dat doet Raymond Queneau dus in dit boek. Op 99 verschillende manieren ... Hij oefent dus met 99 stijlen.

Hier volgen wat voorbeelden van het allereerste stukje: de ontmoeting in de tram. Queneau geeft bij elke versie aan in welke stijl hij het verhaaltje nu schrijft. Je leest ze in de vertaling van Rudy Kousbroek (2001, De Bezige Bij, Amsterdam).

A. 'Notaties'

In lijn 16, op het spitsuur. Een kerel van zowat zesentwintig, slappe vilthoed met een koordje er omheen in plaats van een lint, nek te lang alsof er aan getrokken was.

B. 'Dubbel op'

Omstreeks het midden van de dag en om twaalf uur stond en stapte ik op het balkon en het achterterras van een druk bezette en stampvolle bijwagen van een tram en publiek vervoermiddel van lijn 16 die van het Centraalstation naar het Haarlemmermeerstation gaat. Ik zag en ontwaarde een nogal belachelijke en niet weinig bespottelijke jongeman en verlate puber: magere hals en uitgemergelde windpijp, touwtje en koordje rond zijn hoed en hoofddeksel.

C. 'Figuurlijk'

Op het middelpunt van de dag, tussen de reislustige sardines samengepakt in een blauwflankige gemeentekever, voer plotseling een langhalzig kaalgeplukt kuiken ...

D. 'Achterstevoren'

(eerst het hele verhaaltje, en het eindigt dus met de ontmoeting, want het is achterstevoren geschreven) ... Dit broodmagere jongmens was de drager van een

Schrijven met stijl (2)

bespottelijke hoed. Een en ander speelde zich af op het achterbalkon van een afgeladen lijn 16, op het middaguur.

E. 'Verrassingen'

Wat stonden we op elkaar gepakt daar op dat achterbalkon van die tram! En die jongeman, wat zag die er stom en belachelijk uit!

F. 'Droom'

Het leek wel of alles nevelig en zilverig was om me heen, met allerlei wazige verschijningen, waartussen zich niettemin duidelijk die ene gestalte aftekende van een jongeman wiens te lange hals op zichzelf al zijn slappe en verongelijkte karakter leek aan te kondigen. Een gevlochten koordje nam de plaats in van het lint om zijn hoed.

G. 'Regenboog'

Op een dag bevond ik mij op het achterbalkon van een violette tram. Er was daar een ietwat belachelijke jongeman: nek indigo, hoed met koordje.

H. 'Prognose' (dat betekent: voorspelling)

Wanneer de middag aanbreekt zult ge U op het achterbalkon van een tram bevinden; het zal er stampvol mensen zijn, waaronder ge een belachelijk jongmens zult opmerken: uitgemergelde hals en van lint gespeende borsalino. Hij zal zich niet op zijn gemak voelen, dat kereltje.

I. 'Aarzelingen'

Waar het gebeurde weet ik niet precies ... in een kerk, een vuilnisbak, een massagraf? In een gemeentetram misschien? Er waren daar ... ja, wat waren daar dan toch? Eieren, tapijten, radijsjes? Geraamtes? Jawel, maar met het vlees er nog omheen, en levend. Zo was het geloof ik. Mensen in een tram. Maar er was er één die de aandacht op zich vestigde (of waren het er twee?), waardoor weet ik niet precies meer. Door zijn grootheidswaanzin? Door zijn vetzucht? Door zijn zwaar-moedigheid? Eerder ... meer speciaal ... Door zijn jeugdig uiterlijk, getooid met een lange ... neus? Kin? Duim? Nee, nek ...

J. 'Bijzonderheden'

Om 12 u. 17, in een bijwagen van lijn 16, lang 12 meter, breed 2,20 m en hoog 3,04 m, op een afstand van 3,6 km van het eindpunt van de lijn, vervoerende

Schrijven met stijl (2)

48 personen, richt een individu van het mannelijk geslacht, oud 27 jaar, 3 maanden en 8 dagen, lengte 1 m 72, gewicht 65 kg, op het hoofd een 17 cm hoge hoed, waarvan de bol is omgeven door een lint van 35 cm lengte ...

K. 'Subjectief' (dat betekent: hoe iemand de werkelijkheid ervaart, niet precies hoe het is)

(hier worden de gevoelens van de jongeman met de lange nek beschreven. Dus je leest het verhaal ineens vanuit een ander perspectief)

Ik was heden wel te spreken over mijn kledij. Ik wijdde een nieuwe hoed in, lang niet onchic, en een overjas waarvan ik vond dat hij er wezen mocht.

L. 'Ook subjectief'

(bedenk zelf maar, wiens perspectief je hier leest!)

Op het achterbalkon van de tram stond vandaag zo'n snotneus naast me waar er gelukkig niet te veel van rondlopen, anders vermoordde ik er nog eens een.

De onderhavige, een knaap van zo'n jaar of zesentwintig, dertig, wekte in het bijzonder mijn ergernis op, niet zozeer vanwege zijn geplukte kalkoenenhals als wel van de aard van het lint dat hij om zijn hoed had ...

M. 'Flaptekst'

(flapteksten vind je op een boek. Ze geven in het kort aan waar het boek over gaat, en ze worden geschreven om te zorgen dat de lezer het boek koopt)

In dit meeslepende verhaal, geschreven in zijn eigen onnavolgbare stijl, toont de befaamde schrijver X, een geboren verteller die al verschillende best-sellers op zijn naam heeft staan, ons weer een aantal uit het leven gegrepen karakters. De held van dit verhaal, dat toegankelijk is voor lezers van elke leeftijd, ontmoet in de tram een geheimzinnige persoon ...

N. 'Lijdende vorm'

Middag werd geweest. De tram werd door de passagiers bestegen. Zij werden op elkaar geperst. Een hoed werd op het hoofd gedragen door een jongeman, waar een gevlochten koordje omheen werd gezeten en niet een lint.

O. 'Indirecte rede'

Hij zei dat het omstreeks het middaguur was gebeurd. Een paar passagiers waren in de tram gestapt. Zij hadden op elkaar geperst gestaan. Een jongeman had op zijn hoofd een hoed gedragen ...

Schrijven met stijl (2)

P. 'Vrije verzen'

De tram
vol
het hart
leeg
de hals lang
het koordje
dun
...

Q. 'Reuk'

Door die middagse lijn zestien zweefden, buiten de gewone luchtjes, ook de geur van abelen, ceders, effigiën, haaien, jekker-elementen, opperquesters, uw vee, wee! Ik zei: zet. Er hing een zekere geur van lange jongheerenhalzen, een zekere uitwaseming van gevlochten koord, de ranzige lucht van wrevel ...

R. 'Smaak'

Die tram had een bepaalde smaak. Vreemd, maar niet te loochenen. Niet alle trams smaken hetzelfde. Dat hoor je wel eens zeggen, maar het is ook zo. Proef zelf maar eens. De onderhavige, een lijn zestien, om het kind bij de naam te noemen, had bijvoorbeeld een lichte smaak van gebrande pinda's, meer hoef ik er niet van te zeggen. Het achterbalkon had een heel speciaal smaakje van niet alleen gebrande maar ook nog platgetrapte pinda's. Op een hoogte van één meter zestig boven het plankier zou een fijnproefster, maar die was er niet, aan iets zurigs hebben kunnen likken, namelijk aan de hals van een man in de dertig ...

S. 'Gehoor'

Onder gebel en vonkgeknetter kwam lijn zestien aanknerpen langs de stille vlucht-heuvel ...

4a

... en hier stoppen we met de voorbeelden! Denk je dat *jij* dit laatste stukje ('gehoor') kunt afmaken? Hoe klonk het in de tram? Wat hoort de schrijver om zich heen? Hoe klonk die jongeman? Hoorde je zijn hoed ...?

Schrijven met stijl (2)

Op de pagina voor de leerkracht kun je vinden hoe Raymond Queneau zelf door-
gaat.

4b

Hebben de voorbeelden van Raymond Queneau jou op ideeën gebracht?
Hier zijn wat manieren waarop jij de gebeurtenis kunt navertellen:

4b1: de stijl van een sprookje voor kleine kinderen: Er was eens ...

4b2: de stijl van het gevoel: hoe voelde de tram, het rijden, de jassen, de ergernis
van de schrijver ...?

4b3: de stijl van iemand die voortdurend *dus* zegt: het was dus zo, dat ...
(Queneau heeft dit ook gedaan. Voorbeeld op de pagina van de leerkracht)

4b4: de stijl van een sensatiekrant

4b5: de stijl van iemand die alles prachtig vindt en overal van geniet

4b6: de stijl van een knorrige mopperaar

5.

Kun je nu zelf een verhaaltje bedenken om in verschillende stijlen na te vertellen?
Je begrijpt zo wel, dat het een heel eenvoudig verhaaltje moet zijn: hoe grijs en
onopvallender, hoe beter. Dan kun je er namelijk allerlei kleuren aan geven. Je zou
bijvoorbeeld een kort briefje kunnen gebruiken aan je buurvrouw op school:

Beste Marieke,

Heb jij ook zin om vanmiddag naar de stad te gaan?

Ik heb een nieuw t-shirt met korte mouwen nodig voor het feest.

Jij kunt me goed advies geven over hoe het me staat.

Wat heeft Rosemie stomme schoenen aan, zeg.

Tot vanmiddag,

Leonora

5a

Je kunt voor je eigen stijloefeningen dezelfde stijlen gebruiken als je in de
voorbeelden van Raymond Queneau hierboven ziet.

6.

Maar misschien heb je zelf intussen al nieuwe stijlideeën bedacht?
Maak minstens 7 verschillende stijlversies.